

OLGA ŠTĚPÁNKOVÁ—VLADIMÍR PASEKA

O SPOJENÍ IDEOLOGICKÉ PRÁCE S PRAXÍ
VÝSTAVBY SOCIALISMU

V posledních letech se objevily v národním hospodářství ČSSR vážné nedostatky. Jejich formálním výrazem byl neúspěch třetího pětiletého plánu a od roku 1962 pokles tempa růstu výroby. Při rozboru situace na XII. sjezdu KSČ, ve stranických usneseních, ve studiích a člancích v odborném i v denním tisku byly hledány a ukázány příčiny vzniku těchto nedostatků.¹ Současně byla obrácena pozornost na celou řadu dalších nedostatků v životě naší společnosti, které jednak spolupůsobily při vzniku současných obtíží nebo byly jimi znásobeny. Jde o neodpovědný postoj k práci, který se mimo jiné projevuje v příliš vysokém a mnohde i rostoucím procentu zmetků ve výrobě,² o případy nadřazování osobních nebo skupinových zájmů zájmům celospolečenským, stejně jako o projevy byrokratismu, útěku od odpovědnosti a nesprávného vztahu k lidem v řídicí práci.³ Kriticky byly hodnoceny také nedostatky ve výchově, v práci mezi mládeží, v rodinném životě; zkrátka začali jsme celou naši socialistickou přítomnost hodnotit daleko přísněji a věcněji než dříve.

V současné době, kdy je veškeré úsilí soustředěno na překonání dočasných potíží, poutají zmíněné negativní jevy výrazně naši pozornost, zvláště když se s nimi setkáváme u všech společenských tříd a vrstev, i když v různé míře. Mnohdy tato skutečnost vede k názorům, že jde o projevy vlastní lidské povaze a že ani v socialismu nelze změnit sobeckou, za vlastními zájmy jdoucí povahu člověka. Takovéto názory vznikají povrchním pozorováním a zevšeobecňováním dílčích jevů, se kterými se lidé v denním životě setkávají, aniž byla zkoumána jejich podstata, příčiny vzniku a existence. Ve skutečnosti nejde o projevy vlastní lidské osobnosti ani o projevy nepřátelství vůči komunistické straně a socialistickému státu. Na jedné straně jde o působení pozůstatků buržoazní a maloburžoazní ideologie, mravních zásad, zvyků a návyků vyrostlých v buržoazním světě, na druhé straně jde o důsledky některých chyb v politické a ideologické práci. Nenaučili jsme dosud všechny lidi socialisticky žít, pracovat a myslet a nedali jsme jim vždy vědecky zdůvodněné odpovědi na problémy současného života. Společenské vědomí tudíž zaostává za převratnými společenskými a ekonomickými změnami, které v naší vlasti proběhly a neustále probíhají.

Je všeobecně známou pravdou, že se vědomí stává mocnou aktivní silou a pákou pokroku, jestliže správně odráží dosažený stupeň materiálního života společnosti a potřeby dalšího rozvoje. A tato všeobecná pravda platí v socialismu dvojnásob. Chápu-li pracující, co se v jejich zemi a ve světě děje a které cesty směřují k rychlému rozvoji hospodářskému, společenskému a kulturnímu, projevuje se to konkrétně ve výsledcích jejich práce.⁴ Jestliže však, jak to výstižně vyjádřil W. Gomulka, „... společenské vědomí zaostává, jestliže chybí správné chápání základních politických a hospodářských úkolů, jestliže se ztrácejí per-

spektivy historického boje socialismu s kapitalismem, pak nemohou být zásoby lidské energie, iniciativy a obětavosti plně využívány a vedoucí síla strany se oslabuje.“⁵

Skutečnost, že se opoždíje společenské vědomí za bytím, nemůže být omluvou pro jakékoliv opoždování v kterékoliv době. Uvědoměle budovaná socialistická společnost se musí cílevědomě snažit, aby úroveň společenského vědomí uváděla do souladu se všemi společenskými i ekonomickými změnami, kterými společnost prochází. V tomto směru je situace v socialismu podstatně odlišná od celého dosavadního vývoje společnosti. Dříve se společenské zákony prosazovaly živelně, lidé si nebyli vědomi společenských důsledků svého jednání. Avšak sama podstata socialismu vyžaduje, aby se tato situace po vítězství socialistické revoluce podstatně změnila. Uvědomělý prvek začíná v daleko větší míře působit nejenom v oblasti politické, ale i v oblasti vytváření všech společenských vztahů. I výrobní vztahy se utvářejí uvědoměle a nemohou být trvalé, dokud nezakotví pevně ve vědomí lidí. Bezpodmínečný základ jejich vzniku tvoří společenské vlastnictví výrobních prostředků. Avšak takové výrobní vztahy, jako je soudružská spolupráce, vzájemná pomoc a rozvoj všeobecné tvůrčí aktivity ve výrobě, nevzniknou zespolečenštěním výrobních prostředků automaticky. Aby se plně uskutečnily, k tomu je potřeba usilovné, výchovné i politickoorganizační práce.

V prvním údobí po převzetí moci je pochopitelně zájem strany poután především k nezákladnějším otázkám rozvoje revoluce; upevnění politické moci, zespolečenštění výroby a vytváření základů socialistického hospodářství. Postupně jak jsou tyto úkoly plněny, dostávají se do popředí zájmu úkoly další. Praxe budování ukazuje, že k dalšímu rozvoji socialistické společnosti již nestačí úzká starost o nezákladnější otázky socialismu, ale že záleží stále víc na ovlivňování všech typů společenských vztahů. Jednotlivé stránky společenského života na sebe úzce navazují, není možné některé opomíjet, protože ty potom zpětně oslabují ostatní; sféra uvědomělého působení společnosti se rozšiřuje.⁶ Toto je také základní příčina toho, že diskuse,⁷ které byly v poslední době vyvolány především snahou nacházet a překonávat příčiny současných nedostatků v národním hospodářství, nejenže probíraly ekonomické problémy z nových, často dosud nezvyklých hledisek a v daleko širších souvislostech, ale zároveň obrátily pozornost k problémům, které zdánlivě nebo bezprostředně s ekonomikou nesouvisí.

Tyto diskuse ukázaly, že mnohé stránky našeho života hospodářského, stejně tak jako kulturního nebo rodinného, otázky práce mezi mládeží, práce škol, mimoškolního vzdělání a výchovy vůbec je v mnoha směrech třeba nově řešit. Přitom velká různost a často přímá protichůdnost názorů v jednotlivých otázkách ukazuje, jak jsou mnohé ideové problémy nedostatečně řešeny a jak jsou v hlavách lidí komunistické ideje nepevně zakotveny. A tak sama praxe budování socialismu staví před nás v této etapě jako jeden z prvořadých úkolů zesílení a zvýšení účinnosti ideologické práce.

Aktuálnost tohoto úkolu zvyšují i útoky kapitalistického světa, který se dnes především zaměřuje na ideologickou diverzi a snaží se využít našich potřeb k oživování idejí a mravů starého světa.⁸

Rozvinutí ideové ofenzívy je proto objektivní potřebou jak z hlediska našich vnitřních potřeb, tak z hlediska potřeb mírové soutěže mezi socialismem a kapitalismem.⁹

Pro další úspěšný rozvoj ideologické práce je především důležité správně chápat podstatu ideologie a pochopit její funkci v socialistické společnosti v celé její bohaté šíři. Ideologie je soustava, souhrn názorů, které vyjadřují podmínky existence a zájmy určité společenské třídy nebo skupiny a jsou nástrojem ochrany těchto zájmů. V širším slova smyslu patří do ideologie i tvorba těchto názorů.¹⁰ V třídní společnosti existuje vedle sebe celá řada ideologií. Ideologie vládnoucí třídy, respektive její skupiny, která je u moci, je sice oficiální, ale protože existují ještě další třídy a jsou vnitřně členěny, existuje i řada dalších ideologií. Tak např. ve feudalismu bylo oficiální ideologií náboženství. Jednotlivé společenské skupiny si však vytvářely různé formy náboženství, různé proudy a sekty, které vyjadřovaly jejich skupinové zájmy. Pokud byly vytvářeny vládnoucí třídou, měly společný základ a odrážely pouze specifické zájmy určité skupiny vládnoucí třídy. Například v určité etapě byla českobratrská církev ideologickým vyjádřením zájmu části české šlechty a organizační základnou jejího boje s Habsburky. Pouze tehdy, když došlo k vyjádření zájmů utlačených tříd, vznikaly sekty podstatně se lišící od oficiálního náboženství, např. pikarti v husitské době. Obdobná je situace i v kapitalismu. Všechny buržoazní ideologie chrání soukromé vlastnictví, samu podstatu kapitalistického řádu. Ale jednotlivé skupiny buržoazie mají i své vlastní zájmy. A tak vznikají a působí ideologie agrarismu, fašismu, militarismu atd.

Vyjadřuje-li ideologie zájmy určité třídy, neznamená to, že vyjadřuje libovolné, subjektivní názory a přání. Ve své podstatě pramení z objektivního postavení třídy a její funkce ve společnosti. Abychom zvolili známý a jednoduchý příklad: základní ideologické heslo velké francouzské revoluce, Rovnost — volnost — bratrství, nevzniklo jako výraz humanitních snah, ale bylo výrazem objektivní potřeby výroby, vyjadřovalo nutnost zrušit společenské vztahy, které bránily rozvoji nového typu výroby, a tím i pokroku společnosti. Z téhož důvodu je pro ideologii nastupující buržoazie charakteristický ateismus; církev byla nejsilnější ideologickou, politickou i hospodářskou oporou starých, feudálních vztahů.

Ideologický obraz je však v třídních společnostech více či méně pokřivený, neodráží zdaleka přesně skutečnost. Brání tomu především funkce ideologie vládnoucí třídy, která počívá v tom, že chce získat ostatní třídy k obhajobě svých zájmů. Dále zde hraje roli to, že zájmy vykořisťovatelských tříd omezují jejich poznání, nedovolují vystihnout objektivní zákonitosti vývoje celé společnosti. Míra zkreslení objektivní skutečnosti v ideologii určité třídy je dána tím, jakou roli hraje třída v dané etapě. V údobí, kdy třída je nositelem pokroku, může kolem sebe shromážďovat masy právě ve jménu tohoto pokroku. Jakmile se však přezívá a stává se brzdou dalšího rozvoje společnosti, musí tuto skutečnost zakrývat, záměrně zkraslovat svoji úlohu, aby udržela masy ve svém vlivu.

Tato obecná charakteristika povahy ideologie nám ještě zdaleka nestačí k představě o povaze a funkci ideologie v socialismu. Principy a uspořádání socialistické společnosti jsou natolik odlišné a často protikladné dřívějším třídně antagonistickým řádům, že jednotlivé stránky společného života nabývají úplně nové tvářnosti. Nejinak tomu je i s ideologií. Základní změny, ke kterým dochází v oblasti ideologie, můžeme charakterizovat takto:

Za prvé. Ideologie jedné třídy se stává ideologií celé společnosti. Zájmy — skutečné, objektivní zájmy — tříd a společenských skupin se ztotožňují. Dělnická třída jako nositelka ideologie socialistické společnosti má objektivní zájem na osvobození celé společnosti, na překonání rozporů a na postupném stírání rozdílů mezi jednotlivými třídami a společenskými skupinami. Za těchto podmí-

nek nevyjadřuje již ideologie úzké zájmy jedné třídy, ale zájmy celé společnosti.

Za druhé. Ideologický obraz je věrným obrazem objektivní skutečnosti, ovšem pokud to dovoluje stupeň poznání. Marxistická ideologie nepřipouští záměrné zkreslování za jakýmkoliv účelem.¹¹ Naopak, jedním z hlavních úkolů ideologie je zajišťovat, aby celkový obraz skutečna, jak ho vytvářejí jednotlivé formy společenského poznání, byl věrný a také aby subjektivní činnost lidí z tohoto správného obrazu vycházela.

Za třetí. Rozšiřuje se sféra působnosti a roste význam ideologie, jak jsme nastínili v úvodu. Těžisko ideologické práce se přesunuje na jiné sféry. Této otázce se chceme věnovat trochu širě.

Jestliže je ideologie pokaždé konec konců určena materiálními vztahy ve společnosti, které existují v té které fázi historického vývoje, pak nelze čekat, že obsah a šíře problémů socialistické ideologie bude od jejího počátku neustále stejná. Marx a Engels nejednou zdůraznili, že v ideologickém obrazu nejde o vy-spekulované abstrakce, ale že skutečné zobrazení zájmů určité společenské skupiny je možné na určitém stupni tenkrát, když je napřed „nějaký materiální výsledek, nějaký souhrn výrobních sil, historicky vytvořený vztah k přírodě a vzájemný vztah mezi individui“,¹² že formulace těchto zájmů vyplyne „teprve ze studia skutečného životního procesu a činnosti individui v každé epoše“.¹³ Proto také charakterizovali komunistickou společnost v nejobecnějších rysech a zdůrazňovali, že konkrétnější představy budou vznikat v praxi výstavby této společnosti a ne pouze „historickým srovnáváním s dřívějšími historickými vztahy“.¹⁴ Není tedy možné, aby vznikla nějaká „stabilní“, úplná soustava ideologických názorů, která by „univerzálně“ vyjadřovala zájmy dělnické třídy. Naopak, má-li ideologická práce plnit svou funkci, musí se vždy soustředit na ty otázky, ve kterých se koncentrují zájmy dělnické třídy.

V údobí přípravy proletářské revoluce byl obsah ideologie dělnické třídy přirozeně zaměřen především na otázky související s bojem o moc, charakterizující cíl, prostředky a cesty tohoto boje. Prvořadým ideologickým úkolem strany bylo přesvědčit lid o správnosti svého programu, o prohnitosti a nutném zániku kapitalismu a historické nevyhnutelnosti proletářské revoluce. Současně musela strana, získávat masy pro konkrétní boj, organizovat ho, učit masy bojovat. Jakmile dospěl tento boj k vítězství, mění se podmínky existence pracujících a vyvstává před nimi a jejich stranou nový úkol, a to výstavba nového řádu. Těžiště politiky se z oblasti boje o politickou moc přesouvá na pole výstavby, jak to odpovídá zájmu mas. Hlavním obsahem politiky se stává organizování činnosti pracujících při výstavbě nové společnosti.¹⁵ Po upevnění politické moci není již vnitřně hlavní směr boje zaměřen proti třídně nepřátelským silám, ale pracující bojují sami se starými návyky a idejemi, které v nich zanechával starý řád a které brzdí jejich přechod k uvědomělé činnosti a ukázněnosti.¹⁶ Je to boj, v němž se masy učí prakticky chápat a uskutečňovat své zájmy a cíle ideově vyjádřené v programu výstavby beztřídní společnosti.

Nejúčinnějším nástrojem převýchovy je uvědomělá účast na budování nové společnosti. Tomu musí odpovídat i obsah ideologie, která splní svou funkci tenkrát, když podá ucelený obraz nové skutečnosti, odhalí a osvětlí vzájemnou závislost jednotlivých stránek společenského života, osvětlí systém společenských vztahů a další směr jejich rozvoje, aby pracující mohli chápat společenský dosah

svých činů, aby mohli posuzovat společenskou prospěšnost své práce a svého jednání. Současně musí dávat stanovisko ke každodenním problémům budování. Každý krok ve výstavbě socialistické společnosti může mít oprávnění a smysl jedině, když je promyšlen z hlediska konečného cíle a když současně respektuje všechny skutečnosti výchozí situace. Čím více se zvyšuje pracovní aktivita mas a jejich účast na správě společnosti, tím méně mohou vystačit pouze s osvojením základních zásad socialistického zřízení, které se již staly součástí vědomí mas.¹⁷ Dnes jde o socialistický vztah ke konkrétním hospodářským, politickým a kulturním otázkám, ve kterých se řeší rozvoj společnosti. Takto se zákonitě přesouvá těžiště ideologické práce v průběhu budování socialismu z oblasti boje o politickou moc na pole výstavby socialistické ekonomiky a výchovy komunistického člověka.

Přesun těžiště ideologické práce¹⁸ byl v praxi komunistických stran zemí budujících socialismus ztížen vlivy spjatými s kultem osobnosti, které nejsou zcela překonány dodnes. Na jejich vrub je nutno především přičíst skutečnost, že účinnost ideologické práce byla v předcházejících letech nedostatečná a že ideologická fronta trpí mnohými slabostmi, které se projevují ve výchově pracujících. Již nejednou bylo konstatováno, že kult osobnosti vedl postupně v ideologické práci především k její odtrženosti od praxe, což mělo důsledky jak v činnosti teoretické, která se přeměňovala na úseku společenských věd převážně ve zdůvodňování a rozměňování vyslovených dogmat, tak v činnosti propagandistické a výchovné, kde marxismus-leninismus ztrácel charakter návodu k jednání a stával se soustavou hotových principů a zákonů, které bylo třeba znát.

Vedle politické praxe to byla právě oblast ideologie, která byla kultem osobnosti nejvíce zasažena. Byly do ní zanášeny subjektivistické názory, které neodrážely objektivní pohyb společnosti, ale zdůvodňovaly nesprávnou politickou praxi. Tak místo toho, aby ideologie odhalovala a vyjadřovala zájmy rozvoje společnosti v nových podmínkách, spíše „vnucovala“ skutečnosti schémata, která jim již neodpovídala. V praktické činnosti to vedlo k podlomení schopnosti řešit nové problémy, které vývoj přinášel, a ke snaze konzervovat staré formy v nových podmínkách. V tom zpětně působila strnulost dogmatismu na politickou praxi.¹⁹ Za těchto podmínek se ztěžovalo plnění podstatného úkolu ideologické práce: získávat masy pro aktivní účast na budování socialismu a komunismu.²⁰ Logickým důsledkem bylo odtržení ideologické práce od konkrétních úkolů výstavby a odsunutí propagandy a agitace na vedlejší kolej stranické práce.

Proto boj za vyšší stupeň ideologické práce je součástí boje za uplatnění leninského stylu práce. V rozvíjení leninského stylu práce nejde jen o přeměnu organizačních forem, o nahrazování starých forem novými, jak se to často chápe, ale jde i o prosazení správných ideových hledisek nejen do činnosti vedoucích pracovníků, ale i všech ostatních pracujících.²¹ Probojování správných ideových hledisek při řešení a uskutečňování aktuálních hospodářských a politických otázek je nejdůležitější článkem v překonávání důsledků kultu osobnosti. Nové organizační formy lze správně vytvářet jedině tenkrát, víme-li, co a proč chceme organizovat.

Úsilí o hlubší sepětí ideologické práce s praxí začíná již po X. sjezdu KSČ v souvislosti s překonáváním nedostatků v politické činnosti vůbec. Hlubší poznání příčin a důsledků kultu osobnosti po XX. a XXII. sjezdu KSSS vede pak k zesílení tohoto úsilí. Jednání ÚV KSČ o ideologické práci v roce 1957, každoroční usnesení ÚV KSČ ke stranické výchově, usnesení o rozvoji komunistické

výchovy na školách, o práci mezi mládeží a jiné jsou toho důkazem. Všemi těmito usneseními se vine jako červená niť potřeba sepětí ideologické práce s praxí, požadavek nutnosti rozvoje komunistické výchovy tak, aby byl zaměřen k hlavním potřebám rozvoje národního hospodářství. Odráží se to i ve stranickém tisku a v činnosti stranických i jiných organizací a institucí, především v tom, že věnují hlubší pozornost rozvoji národního hospodářství a jeho jednotlivých úseků. Ve stranické výchově je konkrétním výrazem této tendence rostoucí propaganda politické ekonomie a úsekových ekonomik.

Ve stejnou dobu, kdy se rozšiřuje propaganda politické ekonomie, aby odpovídala pracujícím na žhavé problémy jejich každodenního života v závodech, v JZD a jinde, probíhají ve stranickém i odborném tisku diskuse o nejzákladnějších problémech národního hospodářství: o systému řízení a plánování, aby odpovídal danému stupni vývoje; o stanovení vhodných ekonomických ukazatelů, o působnosti zákona hodnoty za socialismu, o vztahu automatizace a technologie výroby, o specializaci naší výroby, o dělbě práce v rámci socialistické soustavy atd. Řada důležitých otázek, se kterými se pracující ve své činnosti setkávají, není teoreticky ujasněna. Proto ani propaganda politické ekonomie neodpovídá plně potřebám praxe.

Obdobná situace je i na ostatních úsecích ideologické práce, na úseku kultury a umění, ve školství a jinde. Schází dostatek pohonné látky ideové výchovy, poněvadž nemáme vědecky propracovaný obraz naší společnosti a její perspektivy. Zastávání teoretické práce se stalo v naší zemi objektivní zábranou účinnějšího překlenutí odtrženosti ideové výchovy od praxe.

Velkým podnětem pro rozvoj teoretické práce je zpracovávání programu KSSS, který tvoří filosofický, ekonomický a politický základ výstavby komunismu v SSSR.²² Objasnění základních tendencí vývoje společnosti na cestě ke komunismu je však důležitou ideologickopolitickou pomůckou i pro naši zemi. Jeho znalost podmiňuje perspektivní řešení soudobých problémů. Poněvadž však budujeme socialismus v jiných podmínkách a jsme postaveni před řešení otázek, které v SSSR neřeší, musíme zároveň samostatně rozvíjet revoluční teorii v neroborném spojení se socialistickou přeměnou naší společnosti. Vyvstává stále více teoretických otázek, na které je třeba hledat odpověď nejen v knihách, ale především přímo v životní praxi budování komunismu. Dokud se nám nepodaří překlenout zastávání teoretického řešení perspektivních i bezprostředních problémů dalšího rozvoje socialistické společnosti, nepokročíme rychleji na cestě k sjednocení ideologické práce s praxí. V poslední době komunistická strana energicky usiluje o překlenutí tohoto nedostatku. Poněvadž dosud nedošlo k podstatným změnám, ač XII. sjezd KSČ konstatoval, že „ideologická práce u nás je ještě poznamenána zastáváním a podceňováním teoretické práce“,²³ ustavil ÚV KSČ na svém zasedání 20. září 1963 komise pro komplexní projednávání zásadních problémů socialistické ekonomiky, problémů životní úrovně a otázek ideologického úseku.²⁴ Při objasňování dialektiky vývoje naší doby i dialektiky vývoje jednotlivých úseků budou komise pochopitelně vycházet z dosažených poznatků všech věd, z praktických zkušeností lidí při výstavbě i ze zkušeností ostatních komunistických stran.

K rozvoji teoretické práce v oblasti ideologie musí tím nebo oním způsobem přispět všechny vědní obory, především vědy společenské. Je pravda, že společenské vědy se postupně orientují na problémy, jejichž řešení výstavba socialismu vyžaduje. Již dnešní potřeby ukazují, že tato orientace by měla probíhat rychleji

a zásadněji. Domníváme se, že tyto změny budou hlubší, nežli se dosud zdá. Jako příklad zvolíme historii. V diskusích o jejich úkolech se již jako samozřejmý požadavek přijímá její zaměření k novějším dějinám. Objevují se i požadavky, aby byly zkoumány kořeny a podmínky, v nichž se rodily kladné i negativní jevy, které v naší společnosti nadále působí (např. maloměšťáctví, touha lidu po míru v průběhu našich dějin).²⁵ To je zajisté požadavek správný, neboť pouze např. pochopením příčin vzniku maloměšťáctví a jeho proměn v historicky se měnících podmínkách, můžeme poznat jeho podstatu a účinně proti němu bojovat. Je však otázka, zda by současná socialistická historie neměla jít dále, zda by neměla řešit otázky, které historie tradičně neřešila. Převážnou část pozornosti věnuje historie politickým dějinám. Zájem marxistických historiků o politické dějiny je pochopitelný. Po Marxově objevu hybných sil vývoje společnosti bylo nutno celou dosavadní historiografii „postavit z hlavy na nohy“ (tento úkol není vzhledem k ohromnému rozsahu materiálu zdaleka ukončen) a zpracovávat historii novou. Je to úkol aktuální, protože přináší mnoho materiálu pro marxisticko-leninskou teorii i mnohá cenná poučení pro boj dělnické třídy o moc, který není ve světovém měřítku ještě ukončen. Současně probíhá v zemích budujících socialismus celková přestavba společnosti, dochází k převratným změnám ve všech oblastech jejího života. Řešení otázek vztahu mezi fyzickou a duševní prací, rozporu mezi městem a venkovem, postavení rodiny, funkce umění a řešení otázek dalších by vyžadovalo nejen důkladnou znalost vývoje každého tohoto jevu zvláště, ale především jejich vzájemnou podmíněnost a závislost na historicky se měnících podmínkách. Zatím však jde historie spíše cestou více či méně izolovaného zpracování jednotlivých oblastí lidské činnosti a méně ukazuje v celistvém pohledu dosavadní vývoj lidské společnosti. Co však podle našeho názoru odráží historie nejméně, je to, jak historický vývoj působil na formování člověka samého. Jaké příčiny a podmínky působil na formování jeho vlastností a názorů, jak, kdy a proč vznikly a jak se vyvíjely jednotlivé typy vztahů mezi lidmi, jak se křivil tvůrčí charakter práce, jak na rozvoj člověka působila dělba práce, aliance a fetišismus, to vše jsou otázky, které mají bezprostřední vztah k současným problémům. Obraz historie člověka jako uvědomělé bytosti, která v procesu společenské práce vytváří sama sebe, je podle našeho názoru východiskem k vědeckému řešení jednoho z nejdůležitějších úkolů současnosti — k výchově komunistického člověka. Řešení těchto otázek má velký význam i pro překonávání nesprávných názorů v hlavách lidí. Jen když osvětlíme příčiny vzniku různých záporných vlastností, jako je sobectví, individualismus, bezohlednost a jejich vázanost na určité podmínky, můžeme rozbourat dosud velmi vžitě názory, že se jedná o přirozené vlastnosti člověka.

Nemínili jsme na tomto místě celkově řešit zaměření historické vědy. Zvolili jsme ji pouze za příklad, na kterém jsme chtěli nastínit, že jednotlivé společenské vědy budou často nuceny podívat se na předmět svého zkoumání novými očima, aby přispěly rozvoji teoretické práce v oblasti ideologie podstatněji než doposud.

Při řešení nových otázek vznikají přirozeně i nesprávná hlediska. A to tím spíše, že ideová fronta je značně slabá a málo odolná. Je to přirozený důsledek dogmatismu, který jen při povrchním setkání vzbuzuje pocit jistoty a vědění. Systém hotových dogmat se při prvním nárazu a setkání s jinou situací hrouští

a tak vzniká živná půda pro názory marxismu cizí. Stačí si jen uvědomit podstatu jevů, se kterými se setkáváme v každodenním životě. Například na vysokých školách v situaci, kdy byla uvedena v pochybnost správnost některých dřívějších reforem a není stále teoreticky propracován systém ani obsah komunistické výchovy, velmi často ožívují v hlavách pracovníků staré formy výuky z první republiky i z údobí let 1945—1948. Aniž se například ujasnily problémy výchovy socialistického vztahu k práci a rozvoje samostatnosti v práci studentů, uskutečňují se mechanicky opatření, jako je zrušení povinné návštěvy přednášek a jiné, která jsou pouhým návratem k dřívějšímu stavu. V rámci přestavby převažuje stále snaha rozšiřovat obsah studia, aniž se bralo v úvahu zcela jiné postavení vysokoškolského studia v naší společnosti, kdy tvoří určitou specifickou část neustálého procesu vzdělávání, zatímco dřívější společnost se soustavně o vzdělávání nestarala. Svědčí to o tom, že všude, kde nehledáme vědeckou odpověď na nově vzniklé problémy a kde vznikne názorová mezera, ihned ožívuje staré myšlení nebo se prosazují různé zájmy. Dokud není ve společnosti rovnost životních podmínek jednotlivců, nutně existují ekonomické a společenské podmínky ke vzniku osobních, skupinových či místních zájmů. To narušuje uvědomělé budování socialistické společnosti, neboť ta musí neustále na vyšším stupni sjednocovat vůli i jednání svých členů. Ideologie hraje v tomto procesu prvořadou úlohu.

Odráží-li socialistická ideologie objektivní skutečnost určitým způsobem, tj. z hlediska zájmů celé společnosti, je tím dána také její společenská funkce: ochrana celospolečenských zájmů. O potřebnosti prosazování celospolečenských zájmů nás přesvědčuje praxe. Tak v poslední době prosazování místních a resortních zájmů do investiční výstavby vážně poškodilo naši společnost, neboť rozptýlilo investiční prostředky, a tím znemožnilo soustředit je na rozhodující úseky národního hospodářství. Pracovníci, kteří toto rozptýlení investičních prostředků způsobili nebo připustili, projevíli málo porozumění pro celospolečenské potřeby, prokázali nízkou ideovou úroveň své činnosti. Nepochopili, že poškozením celospolečenských zájmů poškozují svůj vlastní závod, své vlastní místo. Škody a obtíže, které tím vznikly, nutně se promítly také do jejich závodů. Prosazování omezených, skupinových zájmů není možné vyloučit pouze organizačním opatřením, jestliže odpovědní pracovníci nepochopí společenskou škodlivost takového počínání. Nejdůležitějším nástrojem řešení těchto rozporů je prosazování ideových hledisek do práce všech vedoucích pracovníků. Právě proto zdůrazňuje naše strana v poslední době požadavek jednoty odbornosti a ideovosti v řídicí práci. Odbornost zaručuje, že při řešení otázek využijeme všech nejpokročilejších poznatků vědních disciplín i zkušeností lidí v dané oblasti, ideovost pak, že každou otázku budeme řešit vždy jako problém existující v určité etapě vývoje společnosti jdoucí ke komunismu, že ji budeme řešit v zájmu celospolečenského vývoje.

Celospolečenské zájmy je však třeba uplatňovat nejen tam, kde dochází k rozporům mezi skupinovými a celospolečenskými zájmy, ale i tam, kde k nim nedochází, prakticky v činnosti každé společenské a hospodářské jednotky, v práci každého člena společnosti. Ve složitém a mnohotvárném společenském životě působí každý jednatel v důsledku pokročilé dělby práce na jednom z četných úseků společenské činnosti. Jednotlivé úseky na sebe úzce navazují, úspěšná činnost jednoho úseku je podmíněna způsobem činnosti úseků ostatních. Společnost uvědoměle usměrňuje jejich činnost, zajišťuje, aby působily ve směru

optimálního pokroku společnosti, a tím i ku prospěchu každého jejího jednotlivého člena. Tak například na výchově nové generace se podílí škola, rodina, jednotlivá pracoviště, ať již jde o závody, družstva, PO a ČSM, sportovní organizace, kulturu, zdravotnictví atd. Působení všech výchovných složek má dát mládeži takové vlastnosti, morální kvality a vědomosti, aby byla dobře připravena na práci, společenský i osobní život. Obsah výchovy určují tedy požadavky, které na práci a život nové generace položí další vývoj společnosti. Cíle a prostředky výchovy není možné řešit izolovaně z hlediska jedné složky, neboť by nutně byly jednostranné a neodpovídaly by potřebám vychovávaných, ale je nutné je řešit ze zřetele celospolečenských zájmů, perspektiv vývoje, zkrátka z ideových pozic. Ideovost činnosti výchovných složek i jednotlivých vychovatelů spočívá právě v tom, jak dokáží zapojit plnění svého dílčího úkolu do celkového procesu výchovy nové generace a v jaké míře u ní přispívají k vytváření takových vlastností a vědomostí, jaké si vyžaduje stav společnosti.

V předcházejícím textu jsme se snažili ukázat, že těžiště otázky spojení ideologické práce s praxí spočívá v tom, aby řešila ty otázky, do kterých se koncentrují zájmy současného i dalšího vývoje společnosti. Poněvadž v procesu vývoje vyrůstají stále nové problémy, je jejich teoretické řešení nezbytnou podmínkou účinného působení ideologie na praxi výstavby společnosti.

Spojení ideologické práce s praxí však nelze zužovat na obsahové změny v ideologické práci. Zároveň jde i o to, jak budou nové otázky řešeny, aby se staly silou podněcující jednání lidí. To se nám vždy nedaří, ani na tak důležitých úsecích, jako je například rozvíjení socialistického vztahu k práci. Je tomu mimo jiné proto, že se v ideologické práci převážně zjednodušeně tvrdí, že se práce stala pro pracující věcí hrdinství a cti, na druhé straně pak, že bez uplatňování hmotné zainteresovanosti by nebyly plněny národohospodářské úkoly. I když nelze obě tyto stránky stavět mechanicky proti sobě, poněvadž jde o proces, ve kterém se za využívání hmotné zainteresovanosti a morálních podnětů na daném stupni vývoje stává práce stále pro více občanů morální povinností a ctí, přece nelze tyto problémy zjednodušovat a zkruslovat. Není pochyb, že značná část pracujících považuje práci za morální povinnost vůči společnosti, za věc cti. Dokazují to výsledky socialistické soutěže, rozvoj brigád socialistické práce, brigády na zvelebení měst a vesnic. Stále více lidí si nedovede již ani život bez práce představit.

Přesto však tyto všeobecně vyjádřené „pravdy“ nevystihují plně skutečnost. Úroveň pracovní morálky, jak ukazují jevy, o nichž jsme se zmínili na počátku článku, zaostává přes dosažené výsledky za vývojem společenského i hmotného postavení pracujících. Stupeň zaostávání i formy jeho projevu jsou v různých oblastech společnosti různé. Typický zbytek starého poměru k práci u značné části pracujících v závodech spočívá např. v tom, že jejich hlavní snahou je stabilizovat svou dosavadní mzdu, aniž jim záleží na tom, jaké hodnoty odevzdávají státu. To se projevuje v současnosti v nízké kvalitě výrobků. Mezi inteligencí jsou to především projevy maloburžoazní neukázněnosti, sklon k anarchii a individualismu a nechuť k organizovanosti a kázni, které brzdí rozvoj kolektivní soudružské práce. S jinými pozůstatky starého poměru k práci se setkáme u rolníků.

Vývoj nového vztahu k práci má tedy v různých stadiích vývoje společnosti

svá specifika, ba dokonce probíhá nesterilně v jednotlivých pracovních úsecích. Je to mimořádně protikladný proces²⁶ a každé jeho zkreslování škodlivě působí na další rozvoj socialistické morálky. Např. zjednodušené tvrzení, že práce je již v této etapě pro většinu pracujících věcí hrdinství a čti, je iluze, která neodpovídá skutečnosti. Proto spíše pracující demobilizuje a vzbuzuje u nich nedůvěru, místo aby je získávalo pro upevňování socialistického vztahu k práci.

Pracující totiž znají velmi dobře problémy svých pracovišť, i když nevidí vždy správně jejich podstatu ani často neví, co mají dělat, aby je napravili. Nejde však pouze o překonání bezprostředních těžkostí. Pracující poprvé stojí v situaci, kdy sami staví svůj život, kdy jejich zkušenosti a poznání prolínají do procesu myšlení celé společnosti a stávají se uvědomělými tvůrci všech hodnot. K plnění této funkce již nestačí, jak bylo řečeno, souhlas s hlavním cílem (tj. výstavbou socialismu a komunismu), ale konkrétní znalost toho, co dělat, za co na pracovišti (ne pouze proti čemu) bojovat, jak plnit kterýkoliv úkol v souladu s rozvojem socialistické společnosti. V tom jim nepomohou abstraktní a schematické výklady o jakémkoliv otázce, byť velmi aktuální.

Skutečnost je však taková, že abstraktní a schématické výklady tvoří ještě značnou část ideologické práce. Již sám fakt, že mluvíme převážně o tak důležité otázce, jakou je nový vztah k práci všeobecně, aniž bychom zobrazili složitost tohoto procesu a jeho odlišnosti v dělnickém prostředí, mezi inteligencí i rolníky, svědčí o tom, že nedokážeme vždy používat dialektiku tvůrčím způsobem, tj. konkrétně. Spíše se s námi v ideologické činnosti ještě často táhne z údobí kultu sklon k subjektivismu, k podléhání svým přáním a iluzím místo důsledného marxistického řešení i sebemenšího problému.

V podstatě jde o to, že si mnozí pracovníci sice uvědomují nutnost řešení důležitých problémů praxe výstavby socialismu, ale přistupují k nim metodologicky chybně, a to tak, jak se tomu naučili v údobí kultu. Je mnohem lehčí odsoudit všechny nezdravé jevy a metody z této doby, než překonat subjektivismus v myšlení a jednání, který se projevoval na všech úsecích stranické a státní práce. Proto bez dosažení toho, aby „naše myšlení dokázalo všestranně a ve všech rozhodujících souvislostech odrážet proměnnou skutečnost a být stejně konkrétně historické jako život sám“,²⁷ nedosáhneme spjatosti ideologické práce s praxí. Nerespektování tohoto přístupu se projevuje i v tom, že mluvíme většinou o ideologické práci nediferencovaně, ačkoliv jiný charakter a náplň bude mít tato činnost mezi pracujícími inteligencí, mezi dělníky a rolníky, tak, jak jsme se o tom zmínili u vztahu k práci. Vždyť přece například existence buržoazních a maloburžoazních přežitků a boj s nimi má podstatné odlišnosti. Nositelem ožívování a rozvíjení teorií o soužití ideologií v souvislosti s mírovým soužitím kapitalismu a socialismu je především inteligence. Již vzhledem k její dřívější výchově a postavení, dále pak proto, že je například osobními styky s kapitalistickým světem a studiem zahraniční literatury vystavena v daleko větší míře neustále možným infekcím buržoazní ideologií. Mezi dělníky jsou tyto tendence převážně zprostředkovány přes inteligenci, zatímco se projevují jiné přežitky, vzniklé ze sociálního postavení pracujících v kapitalistické společnosti.

Ideologická práce rozvíjená v tomto duchu, by zůstala na úrovni pouček a výzev, kdyby se nestala aktivní silou přeměňující naši skutečnost. Jde o dosažení jednoty ideologické a organizátorské práce, jejíž podstatu vidíme v jednotě procesu poznání a činnosti. Jestliže ideologická práce vystihuje další vývoj společenského bytí a činí toto poznání součástí společenského vědomí, pak praxe prolíná

do procesu myšlení „jako kritérium pravdy i jako praktické měřítko spojitosti předmětu s tím, co člověk potřebuje“.²⁸ Obě tyto složky se vzájemně podmiňují a obohacují. Proto jde o komplexní vidění tohoto procesu, o překonání všech jednostranností, které tento celek nerespektují.

I v socialismu zůstává pravdou, že člověk je v podstatě souhrnem společenských vztahů a že vědomí je možné měnit jen tenkrát, mění-li se prakticky reálné společenské vztahy.²⁹ To nijak nesnižuje úlohu uvědomělého činitele v socialismu. Naopak, dává mu teprve reálný obsah, podtrhuje jeho smysl: vytvoření materiálních a společenských podmínek k osvobození a sjednocení lidí, neboť skutečné bohatství individua závisí úplně na bohatství skutečných vztahů.

Spojení ideologické práce s praxí výstavby socialismu vidíme v podstatě v tom:

- aby se ideologická práce stala cílevědomým nástrojem vyhledávání a řešení klíčových otázek rozvoje společnosti;
- aby činila poznání objektivně existujících zákonitostí vývoje společenských vztahů součástí vědomí mas a tak je vedla k chápání celospolečenských potřeb;
- aby sjednocovala činnost mas a působila na vytváření takových společenských podmínek a činností, aby se přeměna vědomí lidí promítla do jejich praktického jednání.

V dosavadní praxi v naší zemi byla pozornost soustředěna především na vnášení socialistické ideologie do vědomí mas. Na tomto úseku bylo provedeno nejvíce změn, které usilují o těsnější spjatost ideologické práce s praxí. Protože všechny uvedené aspekty spojení ideologické práce s praxí se vzájemně podmiňují, stává se podle našeho názoru v současné době hlavní podmínkou vytváření spěšití ideologické práce s praxí teoretické řešení otázek dalšího vývoje naší společnosti a dosažení toho, aby ideologická práce naučila každého pracovníka hodnotit kterýkoliv počín z hlediska celospolečenských zájmů a působila na vytváření materiálních a společenských podmínek k uvědomělému jednání lidí.

P O Z N Á M K Y

¹ Hlavní příčina současných hospodářských potíží spočívá v porušení proporcionality a ztráty efektivnosti národního hospodářství. Hlavní disproporce vznikly mezi průmyslem a zemědělstvím, mezi možnostmi metalurgického průmyslu a potřebami strojírenství a v relativním zaostávání chemického průmyslu. Ztráta efektivnosti národního hospodářství má svůj původ především ve velkém sortimentu výroby, který neumožňuje zajištění dostatečné technické úrovně jak samotných výrobků, tak i technologie výroby.

² Příklad: „Za poslední čtyři roky se ve Svitu v Gottwaldově snižoval podíl první volby na celkové výrobě obuvi. Loni činily náklady na zmetky přes tři milióny korun a proti roku 1961 to bylo téměř o 200 000 Kčs více. Přes řadu opatření ke snížení počtu reklamací jsme nedosáhli pronikavějších úspěchů“. *Život strany*, roč. 1963, čís. 14, str. 826.

„Tesla Orava . . . kooperuje s podnikem Mier v Topolčanech, který Tesle dodává televizní skříňky. V roce 1962 ze 160 089 kusů bylo 52 084 skříňek vadných! . . . Bohužel stejně je tomu tak i v letošním roce. Z 21 927 kusů bylo 6933 vadných . . .“ *Hospodářské noviny*, ročník VII, čís. 34, str. 4.

„V červenci první blok v Tušimicích pracoval 21 dní, v Tisové první blok pouze pět dní, další 29 dní a jiný vůbec nepracoval! Obdobný stav byl víceméně i v ostatních elektrárnách s novým zařízením.“ *Rudé právo*, ze dne 2. srpna 1963, str. 1.

³ „... když někteří odpovědní pracovníci ústředních úřadů — ve snaze odčinit chyby tzv. decentralizace a vyhnout se recidivám těchto chyb — nevědí nic lepšího než hnát věc do nové krajnosti, prosazovat kurs byrokratického neomezeného autoritářství jednotlivců nebo úzké skupiny lidí...“ *Rudé právo* ze dne 24. září 1963, str. 1 — úvodník.

„Neodpovědnost se do značné míry může skrývat i za »předáváním« úkolů, za poslušnost v odpovědnosti. Místo samozřejmého rozhodnutí se úkol přenes »dolů« na dalšího pracovníka, udělá se o tom zápis či protokol, aby nikdo nemohl říci, že nebylo uděláno vše pro splnění úkolu. Zatím bylo uděláno vše pro byrokratismus a zakrytí neodpovědnosti.“ *Zpráva ústředního výboru XII. sjezdu KSC*, str. 18.

⁴ V. I. Lenin to vyjadřuje takto: „Podle naší představy je stát silný uvědomělostí mas. Stát je silný tehdy, když masy všechno vědí, mohou všechno posoudit a dělají všechno uvědoměle.“ *V. I. Lenin*, Spisy sv. 26, str. 246.

⁵ O aktuálních otázkách ideologické práce strany; referát s. Gomulky na 13. plénu ÚV PSDS. Citováno z *Přehledu světového tisku*, roč. VI/1963, č. 167, str. 2.

⁶ „Jsou-li otázky dalšího rozvoje výrobních sil především ekonomického rázu, jsou současně i otázkami politickými, výchovnými a morálními... Boj za odstranění všech pozůstatků kultu osobnosti v politické praxi a za utvrzení leninských norem v našem životě nachází svůj odraz v morální oblasti a zpětně působí k urychlení vývoje naší společnosti, a to i v oblasti ekonomické.“ *M. Gottlieb*, Politika a morálka, Nová mysl, roč. 1963, č. 8, str. 940.

⁷ Nemáme na mysli pouze diskuse ve stranickém, veřejném a odborném tisku, ale i diskuse probíhající při řešení otázek ve stranických a v odborných orgánech, na schůzích, na pracovních a jinde.

⁸ O vlivu a důsledcích ideologického boje mezi socialismem a kapitalismem se šíře nezmínujeme, protože tento problém v článku neřešíme.

⁹ V poslední době řeší jednotlivé komunistické strany v socialistických zemích problémy dalšího rozvoje ideologické práce. Např. plénum ÚV Bulharské komunistické strany 20. a 21. dubna 1962; plénum ÚV KSSS 18. června 1963; 13. plénum ÚV Polské sjednocené dělnické strany.

¹⁰ Bolšaja sovětskaja encyklopedija definuje ideologii jako „systém politických, právních, morálních, uměleckých, filosofických a jiných názorů, které vyjadřují zájmy a potřeby určitých sociálních skupin“. Díl 17, vyd. II, str. 333.

¹¹ ... bylo-li již nutno se spojovat — psal Marx předákům strany — uzavírejte dohody k dosažení praktických cílů hnutí, ale nepřipouštějte čachrování se zásadami a nedělejte teoretické „ústupky“. *V. I. Lenin*, Spisy sv. 5, str. 381.

¹² *Marx, Engels*, Spisy sv. 3, str. 51—52 (Německá ideologie).

¹³ *Tamtéž*, str. 41.

¹⁴ *Tamtéž*, str. 257.

¹⁵ „Úkol řídit stát, který se nyní dostal pro sovětskou moc do popředí, ještě má tu zvláštnost, že nyní jde — a to snad poprvé v nejnovějších dějinách civilizovaných národů — o řízení, kdy převládajícího významu nabývá nikoli politika, nýbrž ekonomika. Obvykle je se slovem »řízení« spojována právě a především činnost převážně, ba dokonce ryze politická. Avšak samy základy, sama podstata sovětské moci, stejně jako sama podstata přechodu od kapitalistické společnosti k socialistické spočívá v tom, že politické úkoly jsou podřízeny úkolům hospodářským.“ *V. I. Lenin*, Nejlibší úkoly sovětské moci, *Rudé právo* dne 3. října 1962, str. 3.

¹⁶ V. I. Lenin upozorňuje již v roce 1920, že „tvořit novou kázeň, vytvářet nové formy společenských vztahů mezi lidmi, vytvářet nové formy a metody získávání lidí pro práci je dílem mnoha let a desetiletí“. *V. I. Lenin*, Spisy sv. 30, str. 525.

¹⁷ W. Gomulka charakterizuje situaci v lidovém Polsku: „Definitivně byl ve společenském vědomí rozhodnut vztah k takovým základním otázkám, jako je zespolečenštění výrobních prostředků mimo zemědělství, demokratická lidová moc, příslušnost Polska k socialistickému táboru a náš boj za mír, krátce základní zásady zřízení.“ Citováno z *Přehledu světového tisku*, roč. VI/1963, č. 167, str. 3.

Pochopitelně v naší zemi postoupil proces růstu socialistické uvědomělosti dál než v Polsku, a to nejen v zemědělství (problém zespolečenštění v zemědělství je již vyřešen i ve vědomí lidí), ale i jinde. Ale u nás však společenské vědomí nepřekročilo stádium osvojení základních zásad.

¹⁸ W. Gomulka charakterizuje náplň ideologické práce strany jako „činnost teoretickou i činnost propagandistickou a výchovnou, která má pracujícím objasnit politiku strany, aby se získala jejich podpora pro tuto politiku a utvářely se jejich názory, způsob myšlení a života podle socialistických zásad“. Citováno z *Přehledu světového tisku*, roč. VI/1963, čís. 167, str. 1.

¹⁹ „V minulosti, v období kultu osobnosti, se rozšířily takové škodlivé rysy... jako je. lpění na starém a strach z nového.“ Zpráva o činnosti ÚV KSSS na XXII. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. *Nová mysl*, r. 1961, zvl. číslo, str. 41.

V diskusním příspěvku na XXII. sjezdu KSSS, když mluví A. I. Mikojan o protistranické skupině, říká „Členové této skupiny... vystupovali proti tak naléhavým a životně nutným opatřením, jako byla přestavba státního řízení a řízení hospodářství, reorganizace plánování, zejména zemědělství, zúrodnění a využití celin atd. ... Čím můžeme vysvětlit odpor konzervativní a dogmatické skupiny? Především tím, že její členové jsou organicky spjati s kultem osobnosti, který je marxismu-leninismu cizí, že nechápu, že země vstupuje do nové etapy svého rozvoje...“ XXII. sjezd KSSS, *Nová mysl*, roč. 1961, zvl. číslo, str. 165.

Na stejné téma říká A. N. Kosygin: „Molotovovi a ostatním příslušníkům protistranické skupiny bylo cizí všechno nové a pokrokové. Natolik se odtrhli od života a praxe, že o každém novém návrhu užitečném pro rozvoj národního hospodářství pochybovali a přijímali jej s nevráživostí.“ XXII. sjezd KSSS, *Nová mysl*, roč. 1961, zvl. číslo, str. 192.

²⁰ „Co by se bylo stálo se stranou a zemí, kdyby nebyl býval odsouzen kult osobnosti...? Bylo by hrozilo odtržení strany od mas, od lidu, vážné porušování sovětské demokracie a revoluční zákonitosti, zpomalování hospodářského rozvoje země, zpomalení výstavby komunismu, a tedy i zhoršení životní úrovně pracujících.“ Zpráva o činnosti ÚV KSSS XXII. sjezdu, *Nová mysl*, roč. 1961, zvl. číslo, str. 38.

„Porušování zákonitosti nám působilo velké těžkosti při smelování pracujících mas kolem strany a sovětské moci.“ Z diskusního příspěvku A. J. Sneckuse na XXII. sjezdu KSSS, *Nová mysl*, roč. 1961, zvl. číslo, str. 218—219.

²¹ *Olga Štěpánková—Jaroslav Sabata*, Stranická kontrola hospodářských orgánů z hlediska uplatňování leninského stylu práce. Přehled 2, 1963, str. 18.

²² XXII. sjezd KSSS, *Nová mysl*, zvláštní číslo, říjen 1961, str. 47.

²³ XII. sjezd KSC, vydal ÚV KSC, Praha 1962, str. 104.

²⁴ Zlepšit styl práce řídicích orgánů. Úvodník *Rudého práva* ze dne 24. září 1963.

²⁵ *J. Macsek*, Naléhavé problémy historické vědy, *Nová mysl* 9, 1963, str. 1047—1048.

²⁶ „Socialistický poměr k práci se nevídá automaticky a bez konfliktů. Je to především boj za odstranění přežitků z dob kapitalismu, kdy se pracující museli všemi prostředky bránit vykořisťování, ničení svého jediného bohatství — pracovní síly. Tyto přežitky se dnes projevují v utajování existujících rezerv, v egoistickém poměru k socialistickému vlastnictví, v sobeckém stavění osobních zájmů nad společenské, v pracovní nezájmi a lajdáctví, ve špatné kvalitě výrobků, v nechuti zvyšovat kvalifikaci apod.“ XII. sjezd KSC, zpráva ÚV KSC o činnosti strany a o hlavních směrech dalšího rozvoje naší socialistické společnosti. Vydal ÚV KSC, Praha 1962, str. 54.

²⁷ *Rozental*, O dialektičeskoj logike, *Kommunist* 11, 1960, str. 31.

²⁸ *V. I. Lenin*, Spisy sv. 32, str. 92.

²⁹ *Marx, Engels*, Spisy sv. 3, str. 51.

СВЯЗЬ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ С ПРАКТИКОЙ СТРОИТЕЛЬСТВА СОЦИАЛИЗМА

Для дальнейшего развития идеологической работы важно правильно понимать ее сущность и функцию в социалистическом обществе. Идеология одного класса становится при социализме идеологией всего общества. Идеология является опосредствованным отражением объективной действительности. Насколько это позволяет степень познания, сфера действия идеологии расширяется и ее значение возрастает. В период борьбы за захват власти идеология в первую очередь занималась решением вопросов, имевших отношение к этой борьбе. В период строительства центр тяжести идеологии передвигается в область социального труда. Во время культа личности, эти изменения не принимались во внимание, что приводило к отрыву идеологической работы от практики. Коммунистическая партия Чехословакии от своего X съезда, (в частности после XX и XXII съездов КПСС) стремится к ликвидации этого отрыва.

По мнению авторов проблема связи идеологической работы с практикой заключается в следующем:

— Идеологическая работа должна стать целесообразным орудием определения и решения основных вопросов развития общества.

- Она должна привести познание объективно существующих закономерностей развития общественных отношений в сознание масс и таким образом вести их к пониманию потребностей всего общества.
- Она должна объединять деятельность масс, оказывая влияние на создание таких общественных условий и действий, которые позволили бы в их практической деятельности изменения, происшедшие в сознании людей.

В нашей стране внимание до сих пор было сосредоточено на внесение социалистической идеологии в сознание масс. В этой области было проведено больше всего изменений, направленных на достижение более тесной связи идеологической работы с практикой. Так как все приведенные стороны связи идеологической работы обуславливают друг друга, в настоящее время главной задачей становится теоретическое решение этих вопросов. Идеологическая работа должна каждого работника вести к тому, чтобы он какой-либо поступок оценивал с точки зрения интересов всего общества и тем самым создавал материальные и общественные условия для сознательной деятельности людей.

Перевел М. Ваха